

Bryssel 6.7.2018
COM(2018) 523 final

KOMISSION KERTOMUS EUROOPAN PARLAMENTILLE JA NEUVOSTOLLE

**Toinen kertomus eurooppalaiseen tutkimusinfrastruktuurikonsortioon (ERIC)
sovellettavasta yhteisön oikeudellisesta kehyksestä 25 päivänä kesäkuuta 2009 annetun
neuvoston asetuksen (EY) N:o 723/2009 soveltamisesta**

KOMISSION KERTOMUS EUROOPAN PARLAMENTILLE JA NEUVOSTOLLE

Toinen kertomus eurooppalaiseen tutkimusinfrastruktuurikonsortioon (ERIC) sovellettavasta yhteisön oikeudellisesta kehyksestä 25 päivänä kesäkuuta 2009 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 723/2009 soveltamisesta

1. JOHDANTO

Neuvoston asetus (EY) N:o 723/2009 eurooppalaiseen tutkimusinfrastruktuurikonsortioon (ERIC) sovellettavasta yhteisön oikeudellisesta kehyksestä¹, jäljempänä 'ERIC-asetus', annettiin vuonna 2009. Sen tarkoituksena on helpottaa useiden jäsenvaltioiden ja assosioituneiden maiden välisten suurten eurooppalaisten tutkimusinfrastruktuurien perustamista ja toimintaa tarjoamalla uusi oikeudellinen väline, eurooppalainen tutkimusinfrastruktuurikonsortio (ERIC).

ERIC-asetusta muutettiin joulukuussa 2013². Tarkoituksena oli ottaa paremmin huomioon assosioituneiden maiden panokset ERICissä ja saattaa nämä valtiot yhdenvertaiseen asemaan unionin jäsenvaltioiden kanssa ERICin hallintoelimissä äänioikeuden osalta siltä varalta, että assosioituneet maat toimisivat ERICin isäntävaltioina.

Komissio hyväksyi ensimmäisen kertomuksen ERIC-asetuksen soveltamisesta 14. heinäkuuta 2014³ ja toimitti sen neuvostolle ja Euroopan parlamentille ERIC-asetuksen 19 artiklan mukaisesti. Kertomus toimitettiin myös alueiden komitealle ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle.

Joulukuun 5. päivänä 2014 antamissaan päätelmissä neuvosto ”*SUHTAUTUU myönteisesti komission ERIC-asetuksen soveltamista koskevassa ensimmäisessä kertomuksessa esittämään edistykseen ja KEHOTTA komissiota toimittamaan seuraavan kertomuksen ERIC-asetuksen soveltamisesta vuoteen 2017 mennessä;*

KEHOTTA komissiota ja jäsenvaltioita ryhtymään asianmukaisiin toimenpiteisiin ERIC-välineen käytön helpottamiseksi ja hankkimaan investointeja ERICiin ja muihin ESFRin etenemissuunnitelmien infrastruktuureihin esimerkiksi luontoissuoritusten osalta”.

Komissio laati toisen kertomuksen ERIC-asetuksen soveltamisesta tämän neuvoston kehotuksen perusteella.

2. TAUSTA

ERIC-asetuksella puututtiin yhteen merkittävimmistä vaikeuksista, jotka oli havaittu uusien eurooppalaisten tutkimusinfrastruktuurien perustamisen yhteydessä resurssien niukkuuden sekä teknisten ja organisatoristen seikkojen lisäksi. Kyseessä oli sellaisen asianmukaisen oikeuskehyksen puute, jonka kaikki valtiot hyväksyisivät ja joka mahdollistaisi asianmukaisten kumppanuuksien muodostamisen eri valtioista peräisin olevien kumppanien kanssa.

¹ EUVL L 206, 8.8.2009, s. 1.

² EUVL L 326, 6.12.2013, s. 1.

³ COM(2014) 460 final.

ERIC-asetus helpottaa eurooppalaisten tutkimusinfrastruktuurien nopeaa perustamista, sillä sen ansiosta säästetään aikaa välttämällä toistuvia hankekohtaisia neuvotteluja. Tarkoituksena on analysoida ja tarkastella parasta oikeudellista muotoa tällaisille kansainvälisille tutkimusorganisaatioille, siihen liittyviä etuja ja haittoja sekä säästynyttä aikaa, kun kunkin kansallisen parlamentin ei tarvitse käsitellä tarvittavien kansainvälisten sopimusten hyväksymistä, kuten tilanteessa, jossa ERIC-asetuksella tarjottua kehystä ei olisi.

ERIC-asetuksella myös vastataan kunnianhimoiseen poliittiseen tavoitteeseen luoda eurooppalainen tutkimusalue, joka kykenee vastaamaan nykyisiin haasteisiin (esim. tutkimuksen kansainvälistyminen, kriittisen massan saavuttaminen, hajautettujen tutkimuslaitosten ja vertailumallien kehittäminen). Sillä edistetään eurooppalaisen identiteetin muodostumista tieteellisten lippulaivalaitosten ympärille, mikä vahvistaa myönteistä käsitystä Euroopan unionista kansainvälisellä tasolla. Vastaville kansainvälisille tahoille on tarjolla yksi oikeussubjekti, jonka jäseniksi ne voivat liittyä tai jonka kanssa voidaan sopia yhteistyöstä ja mahdollisesta kumppanuudesta.

ERICin oikeudellista rakennetta hyödynnetään erityyppisten tutkimusinfrastruktuurien perustamiseen ja toimintaan. Tutkimusinfrastruktuurit voivat sijaita yhdessä paikassa tai hajautettuina. Hajautetut tutkimusinfrastruktuurit voivat vaihdella useassa paikassa sijaitsevista yhden oikeussubjektin hallinnoimista tutkimusinfrastruktuureista infrastruktuureihin, jotka on perustettu koordinoitikeskuksiksi, joista ohjataan mahdollisesti eri oikeushenkilöiden omaavien hajautettujen laitosten toimintaa. Melkein kaikissa tähän mennessä perustetuissa ERICeissä toimii hajautettuja tutkimusinfrastruktuureja.

3. ERICIN OIKEUDELLISET PIIRTEET

ERIC-asetuksessa tarjotaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 187 artiklan perusteella yhteiset oikeudelliset puitteet, joilla täydennetään kansallisia ja hallitusten välisiä oikeudellisia ja sääntelyyn perustuvia puitteita ylikansallisten tutkimusinfrastruktuurien perustamiselle.

ERIC-asetuksen mukaan ERIC on oikeussubjekti, jolla on oikeushenkilöllisyys ja täysi oikeustoimikelpoisuus kaikissa jäsenvaltioissa. ERICin jäsenenä on oltava vähintään kolme valtiota: yksi jäsenvaltio ja kaksi muuta valtiota, jotka ovat joko jäsenvaltioita tai assosioituneita maita. Jäsenet voivat olla jäsenvaltioita, assosioituneita maita, kolmansia maita, jotka eivät ole assosioituneita maita, sekä valtioiden välisiä järjestöjä. Jäsenet pyrkivät yhdessä edistämään ERICin tavoitteiden saavuttamista, pääasiassa eurooppalaisittain merkittävän tutkimusinfrastruktuurin perustamista ja toimintaa. Jäsenvaltiot, assosioituneet maat, kolmannet maat, jotka eivät ole assosioituneita maita, sekä valtioiden väliset järjestöt voivat olla myös tarkkailijoita, joilla ei ole äänioikeutta.

ERICin sisäinen hallintorakenne on joustava, ja jäsenet voivat perussäännössä määrittää oikeutensa ja velvoitteensa, elimet ja niiden toimivallan sekä muut sisäiset järjestelyt. ERIC-asetuksen mukaan jäsenvaltioilla ja assosioituneilla mailla yhdessä on oltava enemmistö äänioikeuksista jäsenten kokouksessa. Jäsenten vastuu ERICin veloista voi rajoittua niiden omiin rahoitusosuuksiin ERICille. Perussäännössä voidaan kuitenkin sallia jousto niin, että tämän rajan ylittävät vastuujärjestelyt ovat mahdollisia. Sovellettava lainsäädäntö on unionin lainsäädäntö, sen valtion lainsäädäntö, jossa ERICin sääntömääräinen kotipaikka sijaitsee, tai toimintavaltion lainsäädäntö tiettyjen hallinnollisten, turvallisuutta koskevien ja teknisten seikkojen

osalta. Perussääntöjen ja niiden täytäntöönpanosääntöjen on oltava sovellettavan lainsäädännön mukaisia.

ERIC katsotaan arvonnalisäverodirektiivissä ja valmisteverodirektiivissä tarkoitetuksi kansainväliseksi elimeksi tai järjestöksi, ja se voidaan vapauttaa arvonnalisäverosta ja valmisteveroista. Koska ERIC katsotaan myös julkisia hankintoja koskevassa direktiivissä tarkoitetuksi kansainväliseksi järjestöksi, se voi hyväksyä omat hankintaa koskevat sääntönsä.

ERIC perustetaan komission täytäntöönpanopäätöksellä. Komissio toimii neuvoston sille siirtämän täytäntöönpanovallan perusteella. Se käynnistää toiminnan, kun ERICin perustajajäseniksi haluavat jäsenvaltiot, maat ja kansainväliset järjestöt ovat toimittaneet sille hakemuksen. Komission päätöksen hyväksymiseen johtavaan menettelyyn sisältyy riippumattomien asiantuntijoiden arviointi, erityisesti ERICin aiotun toiminnan alalta. Komissio pyytää lausuntoa myös ERIC-asetuksen 20 artiklassa tarkoitettulta komitealta (ERICin hallintokomitea), johon kuuluu kaikkien jäsenvaltioiden ja assosioituneiden maiden edustajia.

4. ERIC-ASETUKSEN TÄYTÄNTÖÖNPANO

ERIC-asetuksen soveltamista koskevan ensimmäisen kertomuksen laatimisen aikoihin perustettiin seitsemän ERICiä. Ne ovat SHARE-ERIC (terveyttä, ikääntymistä ja eläkkeelle jäämistä Euroopassa koskeva tutkimushanke)⁴, jota ensin isännöi Alankomaat ja sitten Saksa, CLARIN-ERIC (yhteinen kieliaineistojen ja -teknologian infrastruktuuri)⁵ ja EATRIS-ERIC (eurooppalaisen translationaalisen lääketieteen tutkimusinfrastruktuuri)⁶, joita isännöi Alankomaat, ESS-ERIC (eurooppalainen sosiaalitutkimus)⁷, jota isännöi Yhdistynyt kuningaskunta, BBMRI-ERIC (biopankkien ja biomolekulaaristen aineistojen tutkimusinfrastruktuuri)⁸, jota isännöi Itävalta, ECRIN-ERIC (eurooppalainen kliinisten tutkimusten infrastruktuuriverkosto)⁹ ja Euro-Argo ERIC¹⁰, joita isännöi Ranska.

Tämän jälkeen on perustettu 12 uutta ERICiä. Ne ovat CERIC-ERIC¹¹ (Keski-Euroopan tutkimusinfrastruktuurikonsortio), jota isännöi Italia, DARIAH-ERIC¹² (taiteiden ja humanististen tieteiden sähköinen tutkimusinfrastruktuuri), jota isännöi Ranska, JIV-ERIC¹³ (pitkäkantainterferometrian yhteinen tutkimuslaitos), jota isännöi Alankomaat, Eurooppalainen spallaatiolähde ERIC¹⁴, jota isännöi Ruotsi, ICOS-ERIC¹⁵ (integroitu hiilipitoisuuksien seurantajärjestelmä), jota isännöi Suomi, EMSO-ERIC¹⁶ (Euroopan monitieteinen merenpohjan ja vesipatsaan seurantakeskus), jota isännöi Italia, LifeWatch ERIC¹⁷ (luonnon monimuotoisuuden

⁴ EUVL L 71, 18.3.2011, s. 20.

⁵ EUVL L 64, 3.3.2012, s. 13.

⁶ EUVL L 298, 8.11.2013, s. 38.

⁷ EUVL L 320, 30.11.2013, s. 44.

⁸ EUVL L 320, 30.11.2013, s. 63.

⁹ EUVL L 324, 5.12.2013, s. 8.

¹⁰ EUVL L 136, 9.5.2014, s. 35.

¹¹ EUVL L 184, 25.6.2014, s. 49.

¹² EUVL L 239, 12.8.2014, s. 64.

¹³ EUVL L 363, 18.12.2014, s. 156.

¹⁴ EUVL L 225, 28.8.2015, s. 16.

¹⁵ EUVL L 303, 20.11.2015, s. 19.

¹⁶ EUVL L 268, 1.10.2016, s. 113.

¹⁷ EUVL L 76, 22.3.2017, s. 35.

ja ekosysteemien tutkimusta käsittelevän e-tieteen ja -teknologian eurooppalainen infrastruktuuri), jota isännöi Espanja, CESSDA ERIC¹⁸ (eurooppalaisten yhteiskuntatieteellisten tietoarkistojen konsortio) ja ECCSEL ERIC¹⁹ (hiilidioksidin talteenoton ja varastoinnin eurooppalainen laboratorioinfrastruktuuri), joita isännöi Norja, INSTRUCT-ERIC (integroitu rakennebiologia), jota isännöi Yhdistynyt kuningaskunta²⁰, EMBRC-ERIC²¹ (Euroopan meribiologian keskus), jota isännöi Ranska, ja EU-OPENSSCREEN ERIC²² (kemiallisbiologiset seulonta-alustat), jota isännöi Saksa.

Euroopan tutkimusinfrastruktuurin strategiafoorumin (ESFRI) etenemissuunnitelmiin sisältyvät kaikki muut ERICit paitsi CERIC-ERIC ja JIV-ERIC, kaksi eurooppalaista tutkimusinfrastruktuuria, joita ei koskaan anottu sisällytettäväksi ESFRIin. On syytä panna merkille, että kaksi ERICiä (SHARE-ERIC ja ESS ERIC) perustettiin eurooppalaisten tutkimusten suunnittelua, kehittämistä ja täytäntöönpanoa varten. Kuusitoista muuta ERICiä perustettiin hajautettujen tutkimusinfrastruktuurien kehittämistä ja täytäntöönpanoa varten biologiassa ja lääketieteessä, fysiikassa, energia-alalla, ympäristöalalla, yhteiskuntatieteen alalla ja humanistisella alalla. Eurooppalainen spallaatiolähde ERIC on ensimmäinen fysiikan alan ERIC. Se vastaa maailman voimakkaimman neutronilähteen rakentamisesta ja käytöstä. ECCSEL ERIC on ensimmäinen energia-alan ERIC.

Vaikka ERIC-asetusta sovelletaan sellaisenaan jäsenvaltioissa eikä se edellytä saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä, jäsenvaltiot ovat joutuneet hyväksymään asianmukaisia hallinnollisia toimenpiteitä ja menettelyjä voidakseen isännöidä ERICiä tai liittyä sellaisen jäseneksi ja myöntää vapautuksen arvonlisäverosta ja valmisteveroista ERIC-asetuksen mukaisesti. Koska ERIC on uudenlainen oikeussubjekti, se täytyy sisällyttää kansallisiin sääntely- ja hallintojärjestelmiin, ja sekä komission yksiköiden että jäsenvaltioiden on pohdittava useita käytännön kysymyksiä, ennen kuin ERICistä tulee täysin toimintakykyinen. Nämä kysymykset liittyvät esimerkiksi siihen, mihin kansallisiin rekistereihin (esimerkiksi kauppakamareihin tai yhdistysrekistereihin) ERICit tulisi sisällyttää, ja tällä puolestaan on vaikutuksensa ERICin henkilökunnan asemaan. Jos (kansallista) rekisteröintiä ei edellytetä, käytännön kysymyksenä on esimerkiksi se, miten toimitaan pankkitilien ja notaarin vahvistamien asiakirjojen suhteen. Toinen esimerkki komission hallintojärjestelmissä käsiteltävistä ongelmista on, että ERICille ei ole oikeussubjektina omaa luokkaansa, mistä syntyy kysymyksiä niiden julkisesta tai yksityisestä luonteesta ja niiden taloudellisista voimavaroista, koska kaikki ERICit ovat vasta perustettuja.

Assosioituneiden maiden ja muiden kolmansien maiden, joihin ERIC-asetusta ei sovelleta, on ilmoitettava ERICin oikeushenkilöiden tai erioikeuksien tunnustamisesta, jotta ne voivat toimia tietyn ERICin isäntävaltiona (assosioituneet maat) tai jäsenenä. Merkittävää edistymistä tapahtui ETA-maissa, kun ERIC-asetus sisällytettiin niiden yhteistyöhön maaliskuussa 2015 annetulla ETA:n sekakomitean

¹⁸ EUVL L 149, 13.6.2017, s. 85.

¹⁹ EUVL L 149, 13.6.2017, s. 91.

²⁰ EUVL L 173, 6.7.2017, s. 47.

²¹ EUVL L 51, 23.2.2018, s. 17.

²² EUVL L 82, 26.3.2018, s. 8.

päätöksellä²³. Erityisesti on mainittava, että sen myötä Norja voi toimia kahden ERICin isäntävaltiona²⁴.

Jäsenvaltioiden ja assosioituneiden maiden hallinnolliset ja menettelyä koskevat toimenpiteet, ERICin hallintokomitean säännöllisissä kokouksissa vaihdetut tiedot sekä komission eri yksiköiden esittämät selvennykset jäsenvaltioiden ja assosioituneiden maiden edustajien kysymyksiin ovat osaltaan helpottaneet merkittävällä tavalla ERIC-asetuksen täytäntöönpanoa, mikä on näkynyt uusien ERICien merkittävänä kasvuna viimeksi kuluneiden kolmen vuoden aikana.

Lisäksi komission perustaman epävirallisen ERIC-verkoston kuudessa tapaamisessa ERICit sekä ministeriöiden ja komission edustajat keskustelevat parhaista käytännöistä ja yhteisistä haasteista, mikä on myös helpottanut ERICien toimijoiden, ministeriöiden ja komission yksiköiden työtä. ERIC-verkosto muutetaan nyt ERIC-foorumiksi, jonka rakenne on institutionaalisempi ja jota ERICit johtavat. Näin ERICeillä pyritään antamaan paremmat mahdollisuudet tunnistaa ja kehittää yhteisiä ratkaisuja yhteisiin haasteisiin ja edistää niiden näkyvyyttä, vaikutusta ja kestävyyttä.

Tästä myönteisestä kehityksestä huolimatta on yhä avoimia kysymyksiä, joista kerrottiin jo ensimmäisessä täytäntöönpanoa koskevassa kertomuksessa. Ne vaikeuttavat edelleen ERIC-asetuksen täysimittaista hyödyntämistä. Näitä kysymyksiä käsitellään seuraavissa kappaleissa.

5. ERIC-ASETUKSEN TÄYTÄNTÖÖNPANON HAASTEET

ERIC-asetusta pannaan täytäntöön aikana, jona jäsenvaltioissa ja assosioituneissa maissa toteutetaan talousarviorajoituksia julkisen velan pienentämiseksi. Tämän vuoksi asianmukaisen eurooppalaisen tutkimusinfrastruktuurin perustamisessa ja toiminnassa välttämätön resurssien yhdistäminen pitkällä aikavälillä on suuri haaste, jota monimutkaistavat entisestään yksittäisten jäsenvaltioiden ja assosioituneiden maiden talousarviomenettelyä koskevan päätöksenteon erilainen aikataulu. Tämä tekee eurooppalaisten tutkimusinfrastruktuurien perustamisen edellyttämän vähimmäisrahoitusperustan saavuttamiseksi tarvittavasta valmistautumisajasta melko pitkän ja herättää kysymyksiä niiden kestävydestä pitkällä aikavälillä. Tämä ei koske yksinomaan ERICeitä, vaan kaikkia eurooppalaisia tutkimusinfrastruktuureja²⁵. Parempi synkronointi, suurempi avoimuus ja yhteensovittaminen eurooppalaisen tutkimusinfrastruktuurin täytäntöönpanon valmisteluun osallistuvien jäsenvaltioiden, assosioituneiden maiden ja muiden kolmansien maiden kesken auttaisivat suuresti vauhdittamaan täytäntöönpanomenettelyä. Näin voitaisiin myös parantaa tutkimusinfrastruktuurien kestävyyttä siirryttäessä toimintavaiheeseen, jossa tutkimusinfrastruktuurit alkavat tarjota palvelujaan.

Ministeriöiden ja rahoituslaitosten edustajien osallistuminen ERICien perustamisen valmisteluihin alusta alkaen auttaisi välttämään tarpeettomia viivästyksiä valmistelun

²³ ETA:n sekakomitean päätös N:o 72/2015, annettu 20 päivänä maaliskuuta 2015, yhteistyöstä muilla kuin neljän vapauden alaan kuuluvilla erityisalueilla tehdyn ETA-sopimuksen pöytäkirjan 31 muuttamisesta (EUVL L 129, 19.5.2016, s. 85).

²⁴ Ne ovat CESSDA (eurooppalaisten yhteiskuntatieteellisten tietoarkistojen konsortio) ja ECCSEL (eurooppalainen hiilidioksidin talteenoton ja varastoinnin laboratorioinfrastruktuuri).

²⁵ Ks. esimerkiksi komission yksiköiden valmisteluasiakirja vuodelta 2017 ”Sustainable European Research Infrastructures – A call for action”, https://ec.europa.eu/research/infrastructures/pdf/ri_policy_swd-infrastructures_2017.pdf

myöhemmissä vaiheissa, kun paikan valinta, rahoitusosuudet ja kumppanien sitoumukset on varmistettava ennen kuin virallinen hakemus ERICistä voidaan esittää. Vaikka hakumenettelylle ei ole asetettu ERIC-asetuksessa aikarajoja, viivästyksillä voisi olla kielteinen vaikutus kestäväyyteen, sillä tulevien jäsenten talousarviomenettelyt voisivat monimutkaistaa ERICien perustamista entisestään sinä ajankohtana, jota potentiaaliset jäsenet voivat tukea.

Lisäksi monien eurooppalaisten tutkimusinfrastruktuurien monialainen luonne johtaa useissa tapauksissa monimutkaisempaan päätöksentekomenettelyyn tulevien jäsenten keskuudessa, koska toimintaan osallistuu useita ministeriöitä ja rahoituslaitoksia esimerkiksi terveydenhoidon, tutkimuksen ja innovoinnin, merien, ympäristön ja energian aloilla.

ERIC-asetuksessa mainituissa arvonlisäverodirektiivin, valmisteverodirektiivin ja hankintadirektiivin säännöksissä edellytetään, että osallistuvissa jäsenvaltioissa, assosioituneissa maissa ja muissa kolmansissa maissa ERIC-hakemuksen laatimisessa ja hyväksymisessä on oltava mukana useita ministeriöitä, muun muassa valtiovarainministeriö ja ulkoministeriö. Yhdeksätoista ERICin perustamisesta saaduista kokemuksista voidaan päätellä, että jäsenvaltiot ja assosioituneet maat ovat yhä tietoisempia tästä monimutkaisuudesta ja ovat ottaneet käyttöön sisäisiä päätöksentekomenettelyjä organisoidakseen ja vauhdittaakseen sisäistä hyväksymismenettelyä.

Raportointijakson aikana Yhdistynyt kuningaskunta ilmoitti 29. maaliskuuta 2017 aikomuksestaan erota unionista Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 50 artiklan nojalla. Tämä tarkoittaa, että perussopimuksia lakataan soveltamasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan sinä päivänä, jona erosopimus tulee voimaan, tai, jollei sopimusta ole, kahden vuoden kuluttua ilmoituksesta, ellei Eurooppa-neuvosto yhteisymmärryksessä Yhdistyneen kuningaskunnan kanssa päättä pidentää tätä määräaika.

Sen vuoksi, ja rajoittamatta erosopimuksen määräysten soveltamista, ERICien perustamista koskevia komission täytäntöönpanopäätöksiä sovelletaan ainoastaan siihen asti kun Yhdistynyt kuningaskunta lakkaa olemasta jäsenvaltio. Yhdistyneen kuningaskunnan ilmoituksen jälkeen vastaavaa ilmausta on käytetty sellaisia ERICEjä koskevien komission täytäntöönpanopäätösten johdanto-osassa, joiden isäntä tai jäsen Yhdistynyt kuningaskunta on²⁶.

6. KOMISSION YKSIKÖIDEN TEHTÄVÄ

Komission yksiköt helpottavat edelleen ERIC-asetuksen täytäntöönpanomenettelyä järjestämällä kolmesta neljään kertaa vuodessa ERICin hallintokomitean kokouksia ja toimimalla niiden puheenjohtajana. Sen lisäksi, että kokouksissa annetaan lausuntoja virallisista ERIC-hakemuksista ERIC-asetuksen mukaisesti, niissä myös tarjotaan ja vaihdetaan tietoja meneillään olevista ERIC-hakemuksista sekä sisäisistä toimenpiteistä, joita jäsenvaltiot ja assosioituneet maat ovat ottaneet käyttöön ERIC-jäsenyyttä koskevassa päätöksenteossa. Lisäksi jäsenvaltioille ja assosioituneille maille kerrotaan yksittäisten ERICien perustamisen aikatauluista, odotettavissa olevasta rahoituksesta, palveluista ja muista kehitettävistä toimista sekä osallistumismahdollisuuksista. ERICin hallintokomiteassa on kuultu vuodesta 2017 alkaen vakiintuneiden ERICien esityksiä, joissa kerrotaan niiden tieteen ja

²⁶ Ks. esimerkiksi EUVL L 173, 6.7.2017, s. 47, johdanto-osan toinen ja kolmas kappale.

teknologian kehityksen alan saavutuksista ja niiden vaikutuksista tieteen alan käyttäjäyhteisöille ja poliittisille päättäjille. Niissä kerrotaan myös tavoista, joilla ERICit ovat selvinneet kansallisissa hallintojärjestelmissä kohtaamistaan toiminnallisista haasteista.

ERICiä koskeva tarkistettu käytännön opas julkaistiin vuonna 2015. Se perustuu kokemuksiin, jotka on saatu sen jälkeen, kun ERIC-asetus hyväksyttiin vuonna 2009. Opas päivitetään uusimman kehityksen mukaiseksi vuonna 2018.

Komission yksiköt ovat edelleen antaneet vastauksia jäsenvaltioiden, nykyisten ja tulevien ERIC-toimijoiden ja muiden sidosryhmien esittämiin monenlaisiin kysymyksiin. Kysymykset koskivat ERIC-asetuksen säännöksiä, kuten ERICin oikeudellisia piirteitä, jäsenten vastuuta, arvonlisäverosta ja valmisteveroista vapautusta, oheishankkeiden kehittämistä, sovellettavaa lainsäädäntöä erityisesti hajautettujen infrastruktuurien osalta, joilla on solmukohtia ja henkilöstöä useissa maissa sekä ERICin asettamista selvitystilaan ja kansallisen tuomioistuimen asemaa menettelyssä.

Komission yksiköt toimittivat vuonna 2013 tarvittavia malleja, joita kolmannet maat ja valtioiden väliset järjestöt voivat käyttää ilmoituksessa ERICin tunnustamisesta. Tällä selvennettiin ja yksinkertaistettiin näissä maissa ERICin isäntävaltiona toimimista (vain assosioituneet maat) ja jäseneksi ryhtymistä koskevia menettelyjä. Tähän mennessä kaksi maata – Israel ja Serbia – ovat toimittaneet tällaisen ilmoituksen, jota ERICin jäseneksi pääsemiseksi edellytetään.

Komission yksiköillä on edelleen merkittävä tehtävä ERIC-hakemusten valmisteluvaiheessa. Ne osallistuvat toisinaan johtokuntien kokouksiin ja muihin valmisteleviin kokouksiin jäsenvaltioissa ja assosioituneissa maissa selventääkseen ja määrittääkseen mahdollisia ratkaisuja ja kompromisseja tulevien kumppanien keskusteluissa esitettyihin seikkoihin. Nämä seikat voivat liittyä esimerkiksi ERICin hallintorakenteeseen, teollis- ja tekijänoikeuksia tai henkilöstöasioita koskeviin menettelytapoihin sekä muihin asioihin, jotka tulevat esiin ERICin perussäännön säännöksiä viimeisteltäessä.

ERICin perustamisen jälkeen komission yksiköillä on vähäisempi asema ERICin toiminnassa, jota hallinnoivat ja ohjaavat ERICin jäsenet ERIC-asetuksen, perussäännön ja täytäntöönpanosääntöjen ehtojen rajoissa. Komission yksiköt voivat toimia vain ERICin jäsenten pyynnöstä tai jos niille on ilmoitettu seikoista, jotka voisivat vakavasti vaarantaa ERICin tehtävän täyttämisen, tai ERIC-asetuksessa säädetyn ERICin vuotuisen komissiolle raportoinnin perusteella.

7. ALUSTAVAT PÄÄTELMÄT

ERIC-asetus on osoittanut, että sillä todella täytettiin aukko perinteisten sopimusperusteisten kansainvälisten järjestöjen ja kansallisten oikeussubjektien välillä eurooppalaisten tutkimusinfrastruktuurien perustamiseksi.

Muun muassa liittymistä, päätöksentekoa ja vastuun kaltaisten kysymysten käsittelyä koskevien ERICien perussäännön säännösten useiden yhteisten piirteiden ansiosta ERIC-asetus on lisännyt suuresti jäsenvaltioiden, assosioituneiden maiden ja kolmansien maiden mahdollisuuksia harkita yhteistyötä tai näihin eurooppalaisiin tutkimusinfrastruktuureihin liittymistä.

ERIC-aseman hakumenettely ja helppokäyttöisyys ovat jo parantuneet, mutta jäsenvaltiot, tiedeyhteisö ja komission yksiköt voisivat optimoida sitä edelleen jatkaessaan oppimisprosessiaan, jossa ne pyrkivät ymmärtämään paremmin tämän suhteellisen uuden oikeudellisen välineen hyödyntämisen käytännön vaikutuksia.

Jos ERICistä on tarkoitus tulla aidosti menestyksekkäs oikeudellinen väline, jolla tuetaan eurooppalaista tutkimusta, on kuitenkin puututtava muutamiin toistuviin ja poliittisiin kysymyksiin, joita käsitellään seuraavassa luvussa.

8. TOISTUVAT KYSYMYKSET JA JATKOTOIMET

ERICin perustamiseen liittyvästä hakumenettelystä saatujen kokemusten ja uusien ERICien kasvavan määrän perusteella jäsenvaltioiden ja komission yksiköiden on tarkasteltava lukuisia toistuvia kysymyksiä. Ne liittyvät komission ja jäsenvaltioiden käytäntöihin esimerkiksi siinä, kuinka ERIC rekisteröidään kansallisissa oikeus- ja hallintojärjestelmissä tai muissa rekistereissä. Rekisteröinnin jälkeen komission yksiköt voisivat tunnustaa ERICin, ja se voitaisiin tunnustaa kunnolla edunsaajaksi tai avustusten koordinoijaksi. Jäsenvaltioissa se voisi avata pankkitilejä ja hakea arvonlisä- ja valmisteveropalautuksia. Vastaavasti, koska ERICissä on kyse julkisen sektorin sisäisestä kumppanuudesta, sen työllistämisen henkilöstön asemaa on selkiytettävä kansallisissa hallintojärjestelmissä, koska sillä on vaikutusta ERICin palkka-asteikkoon, tuloverotukseen ja henkilöstökustannuksiin.

Toinen toistuva kysymys koskee ERICiin maksettavien luontoissuoritusten vapautusta arvonlisäverosta, sillä usein ERICin jäsenet valitsevat luontoissuoritukset käteissuoritusten sijaan. ERICien vapauttamisesta arvonlisäverosta on keskusteltu useaan otteeseen arvonlisäverokomiteassa. Keskustelujen pohjalta on laadittu suuntaviivat, jotka hyväksyttiin komitean 101. kokouksessa 20. lokakuuta 2014²⁷. Suuntaviivoissa määrätään, että edustavien tahojen²⁸ hankkimia tavaroita tai palveluja ei saa vapauttaa arvonlisäverosta edes silloin, kun tavarat tai palvelut on hankittu toimitettavaksi ERICille luontoissuorituksena. Samalla kilpailukykyneuvosto kehotti 5. joulukuuta 2014 pidetyssä kokouksessa antamissaan päätelmissä komissiota ja jäsenvaltioita ryhtymään asianmukaisiin toimenpiteisiin ERIC-välineen käytön helpottamiseksi ja hankkimaan investointeja ERICiin ja muihin ESFRIn etenemissuunnitelmien infrastruktuureihin esimerkiksi luontoissuoritusten osalta.

ERICin jäsenten vapauttaminen arvonlisäverosta on jälleen esityslistalla arvonlisäverokomitean²⁹ huhtikuussa 2018 pidettävässä kokouksessa, jotta asiaan saataisiin lisäselvennyksiä ja ohjeita.

Myös taloudellisen ja muun kuin taloudellisen toiminnan välistä eroa on edelleen selvennettävä, sillä tutkimusinfrastruktuurien toimilta vaaditaan yhä enemmän ”innovatiivisia” ja ”sosioekonomisia” vaikutuksia, joilla perustellaan jäsenten investoinnit.

Sosioekonomisia vaikutuksia tulisi tarkastella pohdittaessa, miten ERICit voivat edistää älykkään erikoistumisen strategioiden toteuttamista ja alueiden

²⁷ Työasiakirja N:o 828 Final.

²⁸ ”Edustava taho” voi edustaa ERICin jäsentä, kun on kyse tiettyjen oikeuksien käyttämisestä ja tiettyjen velvoitteiden suorittamisesta ERIC-asetuksen 9 artiklan 4 kohdan mukaisesti.

²⁹ Työasiakirja N:o 946.

sosioekonomista kehitystä ja olla näin samalla tukikelpoisia Euroopan aluekehitysrahastossa (EAKR).

ERICeillä on merkittävä asema eurooppalaisen tutkimusalueen yhtenäistämässä, sillä ne luovat yhdenmukaisella ja rakentavalla tavalla eurooppalaisia tutkimusinfrastruktuureja, jotka kehittävät ja tarjoavat palveluja kaikkialla unionissa. Tämä lisää avoimuutta tietojen keruussa, tietojen ja välineiden saatavuudessa, tietojen ylläpidossa ja käyttäjäpalveluissa. Näin ei pyritä pelkästään tukemaan tiedeyhteisöjä, vaan voidaan myös päästä näyttöön perustuvaan poliittiseen päätöksentekoon esimerkiksi terveydenhoidon, energian, ympäristö- ja sosiaalipolitiikan ja kulttuuri-innovaatioiden alalla.

ERICin sääntömääräisiä kotipaikkoja on nyt kymmenessä maassa, ja lähitulevaisuudessa on odotettavissa, että useimmat jäsenvaltiot ja assosioituneet maat toimivat ERICin isäntävaltioina. Jäsenvaltioiden ja assosioituneiden maiden olisi uusien ERICien täytäntöönpanoon valmistauduttaessa otettava asianmukaisesti huomioon se, että sääntömääräisten kotipaikkojen maantieteellisen sijainnin osalta on pyrittävä pitkällä aikavälillä tasapainoisempaan edustukseen kaikkialla Euroopan unionissa.

Tutkimusinfrastruktuureilla voi olla merkittävä asema kansainvälisessä yhteistyössä esimerkiksi Afrikan unionin, Latinalaisen Amerikan, Karibian maiden, Australian, Venäjän, Yhdysvaltojen ja Kanadan kanssa sekä YK-vetoisissa yhteistyöhankkeissa tietojen, palvelujen ja saatavuuden tarjoajina. Komissio edistää aktiivisesti ERICeitä ja muita eurooppalaisia tutkimusinfrastruktuureja kahdenvälisissä yhteistyömekanismiissa, kuten EU:n ja Latinalaisen Amerikan ja Karibian valtioiden yhteisön (CELAC) yhteistyössä.

ERICistä keskusteltiin myös OECD:n (Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö) Global Science Forumissa (GSF) mahdollisena mallina uudelle oikeudelliselle välineelle, jonka avulla voitaisiin erityisesti luoda hajautettuja kansainvälisiä tutkimusinfrastruktuureja. GSF päätti kuitenkin olla tarttumatta komission ehdotukseen tarkastella ERICin käyttöä mallina, koska sen katsottiin olevan liian monimutkainen.

Koska kansainväliset tutkimusinfrastruktuurikonsortiot voisivat olla tärkeä lisätekijä, jolla tuetaan Yhdistyneiden Kansakuntien kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista, komissio aikoo tarvittaessa kehottaa kansainvälisten foorumien jäseniä edelleen tutkimaan mahdollisuuksia luoda tällaisten tutkimuskonsortioiden perustamiseksi erillinen oikeudellinen väline, jolla täytettäisiin aukko sopimusperusteisten ja kansallisten järjestöjen välillä samalla tavoin, kuin ERICillä tehtiin Euroopan unionissa.